

Ankara

Avrupa

Çalışmaları

Dergisi

AB Üyesi Devletlerin Temel Hak Bağlantıları
Füsun ARSAVA

*Avrupa Birliği Finansal Entegrasyon
Sürecinde İpotekli Piyasalar:
Aday Ülke Statüsünde olan Türkiye'ye Bir Bakış*
Belgin AKÇAY

*Strengthening Turkish Position at EU Negotiations Table:
Identifying and Addressing in
Advance Major Economic Challenges of Turkey*
Fırat BAYAR

*The Immigration Policy and Process of
European Integration: Supranationalism versus
Intergovernmentalism?*
Celal POLAT

*European Studies in Turkey: Present State (2004)
and Proposals A re-presentation two years later...
with some regrets and auspices*
Angelo SANTAGOSTINO

*Eastern Enlargement:
A Deathblow to Euro-Nationalism*
Hakan SAMUR

*The Implementation of Security
Council Resolutions in the European Legal Order*
Mustafa KARAYİĞİT

*Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları
Bağlamında Türk Dış Politikası*
Hüsamettin İNANÇ – Ümit GÜNER

ISSN: 1303 - 2518

Cilt: 6

Sayı: 1

Güz/2006

Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi

Cilt/ 6 • Sayı/ 1 • Güz - 2006

Yayın Sahibinin Adı

Ankara Üniversitesi Avrupa
Toplulukları Araştırma ve Uygulama
Merkezi Adına Sahibi
Doç.Dr. Çağrı ERHAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Elçin ÇİĞNER CENGİZ

Yayın İdare Merkezi Adresi

Ankara Üniversitesi Avrupa
Toplulukları Araştırma ve Uygulama
Merkezi
Cebeçi Kampüsü 06590 ANKARA

URL

e-mail: cengiz@education.ankara.edu.tr
<http://www.ataum.ankara.edu.tr>

Yayın İdare Merkezi Telefonu

0 (312) 362 07 80 – 362 07 62

Faks

Fax: 0 (312) 320 50 61

Yayının Türü

Yerel Süreli yaygın

Basımının Adı

Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No.10
Beşevler – Ankara

Basımının Telefonu

0 (312) 213 66 55

Basım Tarihi / Yeri

11/05/2007 – Ankara

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Çağrı ERHAN

Yrd.Doç. Dr. Burça KIZILIRMAK

YAYIN KURULU

Arş.Gör. Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE

Ceran ARSLAN OLCAY

Arş. Gör. Tolga CANDAN

Arş. Gör. Hakan GÖNEN

Arş. Gör. Ömer KURTBAĞ

Deniz SANEMOĞLU

Dr. Kaya UYSAL

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Belgin AKÇAY

Prof.Dr. Tuğrul ARAT

Prof.Dr. Fusun ARSAVA

Yrd.Doç.Dr. Gamze Öz AŞCIOĞLU

Prof.Dr. Mustafa AYDIN

Prof.Dr. Hüseyin BAĞCI

Doç. Dr. Sanem BAYKAL

Prof.Dr. Peter BENDIXEN

Prof.Dr. Ali BOZER

Prof.Dr. Ömer BOZKURT

Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU

Yrd.Doç. Dr. Candan ATEŞ EKŞİ

Prof.Dr. Gülcan ERAKTAN

ISSN 1303 – 2518

Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.

Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi World Political Science Abstracts ve PAIS International tarafından taranmaktadır.

Ankara Review of European Studies

Volume/ 6 • Number/ 1 • Fall/ 2006

Owner on behalf of the Ankara
University European Union Center
Assoc.Prof.Dr. Çağrı ERHAN

Director of Publication
Elçin ÇİĞNER CENGİZ

Address and Communication Details
Ankara Üniversitesi Avrupa
Toplulukları Araştırma ve Uygulama
Merkezi
Cebeci Kampüsü 06590 ANKARA

e-mail: cengiz@education.ankara.edu.tr
<http://www.ataum.ankara.edu.tr>

Tel: +90 (312) 362 07 80 – 362 07 62

Fax: +90 (312) 320 50 61

Type of Publication
Periodical

Printing House
Ankara Üniversitesi Basımevi
İncitaşı Sokak No.10
Beşevler – Ankara

Tel: +90 (312) 213 66 55

Date and of Place of Publication
11/05/2007 – Ankara

EDITORS

Assoc.Prof.Dr. Çağrı ERHAN
Asist.Prof.Dr. Burça KIZILIRMAK

EDITORIAL BOARD

Res.Assist. Sinem AKGÜL AÇIKMEŞE
Ceran ARSLAN OLCAY
Res.Assist. Tolga CANDAN
Res.Assist. Hakan GÖNEN
Res.Assist. Ömer KURTBAĞ
Deniz SANEMOĞLU
Dr. Kaya UYSAL

ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Belgin AKÇAY
Prof.Dr. Tuğrul ARAT
Prof.Dr. Füsün ARSAVA
Asist.Prof.Dr. Gamze Öz AŞÇIOĞLU
Prof.Dr. Mustafa AYDIN
Prof.Dr. Hüseyin BAĞCI
Assoc.Prof.Dr. Sanem BAYKAL
Prof.Dr. Peter BENDIXEN
Prof.Dr. Ali BOZER
Prof.Dr. Ömer BOZKURT
Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU
Asist.Prof.Dr. Candan ATEŞ EKŞİ
Prof.Dr. Gülcan ERAKTAN

ISSN 1303 – 2518

Articles published in this series represent solely the views of the authors and not necessarily the
European Union Research Centre and its staff.

Ankara Review of European Studies is abstracted and indexed in
Worldwide Political Science Abstracts and PAIS International

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA TOPLULUKLARI ARAŞTIRMA
ve UYGULAMA MERKEZİ**

**ANKARA AVRUPA ÇALIŞMALARI
DERGİSİ**

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ

İncitaşı Sokak No:10

06510 Beşevler / ANKARA

Tel: 0 (312) 213 66 55

Basım Tarihi: 11/05/ 2007

ANKARA AVRUPA ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Güz - 2006

Cilt: 6, Sayı: 1

İÇİNDEKİLER

Fusun ARSAVA

AB Üyesi Devletlerin Temel Hak Bağlantıları

1

Belgin AKÇAY

Avrupa Birliği Finansal Entegrasyon Sürecinde İpotekli Piyasalar:
Aday Ülke Statüsünde olan Türkiye'ye Bir Bakış

19

Fırat BAYAR

Strengthening Turkish Position at EU Negotiations Table:
Identifying and Addressing in Advance Major Economic Challenges of Turkey

49

Celal POLAT

The Immigration Policy and Process of European Integration:
Supranationalism versus Intergovernmentalism?

69

Angelo SANTAGOSTINO

European Studies in Turkey: Present State (2004)
and Proposals A re-presentation two years later...
with some regrets and auspices

81

Hakan SAMUR

Eastern Enlargement: A Deathblow to Euro-Nationalism

105

Mustafa KARAYİĞİT

The Implementation of Security Council Resolutions in the
European Legal Order

121

Hüsamettin İNANÇ – Ümit GÜNER

Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları Bağlamında Türk Dış Politikası

139

ANKARA REVIEW OF EUROPEAN STUDIES

Fall - 2006

Volume: 6, Number: 1

CONTENTS

Fusun ARSAVA

AB Üyesi Devletlerin Temel Hak Bağlantıları

1

Belgin AKÇAY

Avrupa Birliği Finansal Entegrasyon Sürecinde İpotekli Piyasalar:
Aday Ülke Statüsünde olan Türkiye'ye Bir Bakış

19

Fırat BAYAR

Strengthening Turkish Position at EU Negotiations Table:
Identifying and Addressing in Advance Major Economic Challenges of Turkey

49

Celal POLAT

The Immigration Policy and Process of European Integration:
Supranationalism versus Intergovernmentalism?

69

Angelo SANTAGOSTINO

European Studies in Turkey: Present State (2004)
and Proposals A re-presentation two years later...
with some regrets and auspices

81

Hakan SAMUR

Eastern Enlargement: A Deathblow to Euro-Nationalism

105

Mustafa KARAYİĞİT

The Implementation of Security Council Resolutions in the
European Legal Order

121

Hüsamettin İNANÇ – Ümit GÜNER

Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları Bağlamında Türk Dış Politikası

139

AB ÜYESİ DEVLETLERİN TEMEL HAK BAĞLANTILARI

A. Füsun ARSAVA*

ÖZET

Üye devletlerin Topluluk ve Birlik temel haklarına bağlılığı sorunu, primer hukukta üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının öngörülmemesi, üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının yargıç hukukuyla kabul edilmesi ve geliştirilmesi bakımından bir engel teşkil etmemektedir. Topluluk yargı organı olan ATAD, 1969 tarihli başlangıç teşkil eden içtihadıyla yazısız temel hakların genel hukuk ilkeleri olarak primer Topluluk hukuku hiyerarşisiyle geçerli olacağını kabul etmiş ve bu şekilde Topluluk hukuku boşluğu doldurulmuştur. ATAD Topluluk temel hak standardının geçerliliğini üye devlet tasarruflarının Topluluk hukukuna ilişkin olması koşuluna bağlamaktadır. ATAD bu koşulun gerçekleştiğini Topluluk hukukunun uygulanma alanına giren üye devlet tasarrufları için kabul etmektedir. Öte yandan Anayasal Antlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, üye devletlerin temel haklara bağlılığının tespiti ve bu bağlılığın kapsamının geliştirilmesi yine ATAD'ın görevi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Temel Özgürlükler, AB Hukuku, Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, AB Temel Haklar Şartı.

ABSTRACT

New EU members' commitment to the principles of fundamental rights adopted by the founding treaties has frequently become a problem area in the aftermath of successive EU enlargements so far. While there is no particular reference to these principles in the founding treaties, the binding rulings of the European Court of Justice have played a vital role in compensating for the lack of Community legislation in this

---

* Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi.

area by accepting these rights as the general principles of law, and declaring their superiority in the hierarchy of EU law, and hence, developing a body of original case law. The Court's distinctive and innovative role in protecting these rights as the guardian of EU law is also evident in making them as an integral part of general principles common to the legal systems of all of member states through this case law. With the entry of the Constitutional Treaty into force, the legislation in this area will have been definitely advanced further and in this respect, both the incorporation of the EU Charter of Fundamental Rights into the EU primary law and the continuation of the ECJ's role in overseeing whether member states remain committed to these principles are worth mentioning.

Key Words: Human Rights, Fundamental Freedoms, EU Law, The European Court Of Justice, EU Charter Of Fundamental Rights.

AB'ne üyelik, üye devletlerin Topluluk ve Birlik temel haklarına bağlılığı sorununu gündeme taşımaktadır. ATAD içtihadında çok uzun zamandan beri üye devletlerin kendileri tarafından geliştirilen temel haklara bağlılığı kabul edilmektedir. ATAD 1969 tarihli başlangıç teşkil eden içtihadıyla yazısız temel hakların genel hukuk ilkeleri olarak primer Topluluk hukuku hiyerarşisiyle geçerli olacağını kabul etmiş ve bu şekilde Topluluk hukuku boşluğu doldurulmuştur¹. Topluluk hukukunun ulusal hukuka nazaran önceliğinin kabul edilebilmesi, Topluluk anlaşmalarında temel hak düzenlemelerinin eksik olmasına rağmen Topluluk hukukunun temel haklara tabi ve temel haklara saygılı olması koşuluna bağlıdır². Topluluk temel hak yükümlülüklerinin muhatabı olarak üye devletler esasen kendi iç hukukları ve temel hakların teminine matuf DH düzenlemeleriyle temel hakların temini bakımından yükümlülük altındadır. Bu nedenle üye devletlerde temel haklar bakımından bir boşluk olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Topluluk hukuku ve ulusal hukuklar arasında bu çerçevede spesifik bir bağın kurulmasının nedeni sadece Topluluk hukukunun önceliğini ve mütecanis geçerliliğini temin etmek değil, aynı zamanda Topluluk hukukunun Topluluk temel haklarına bağlılığını gündeme getirmektir³. ATAD Topluluk temel haklarının üye devletlere kapsamlı değil, sınırlı bir yükümlülük getirdiğini kabul etmiştir. ATAD'ın temel haklara ilişkin ilk kararından 20 yıl sonra oluşturduğu içtihadı muvacehesinde⁴ üye devletler temel haklarla yeterince sıkı bağ içinde olan konular bakımından Topluluk temel haklarıyla bağlıdır⁵. ATAD üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını Topluluk hukukunun uygulanma alanında tasarrufta buldukları nispette kabul

¹ EuGH, Rs.29/69(Stauder), Slg.1969,419.

² Bieber/Epiney/Haag, Die europäischen Union, 6.bası, 2005, s.58 vd.

³ Ranacher, Die Bindung der Mitgliedstaaten an die Gemeinschaftsgrundrechte, ZÖR 58 (2003), s.21vd.

⁴ EuGH, Rs.5/88 (Wachauf), Slg.1989,2609.

⁵ EuGH, Rs. Ä-299/95 (Kremzow), Slg.1997, I-2629, Rn.16.

etmektedir⁶. İçtihatla dile gelen bu çok açık olmayan ifade tarzı doğal olarak bir arayışı da beraberinde getirmektedir. ATAD şimdiye dek iki durumda üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını kabul etmiştir. Bunlardan birisi üye devletlerin Topluluk hukukunu icra etmesi durumudur⁷. Diğeri ise üye devletlerin iç pazara ilişkin temel hakları Topluluk hukukundaki yazılı veya yazısız “derogation”lara istinaden ulusal hukukta sınırlamaları durumudur⁸. Bu durumlarda üye devlet tasarrufu temel haklara haksız bir müdahale veya hukuka uygun bir müdahale olarak kabul edilmektedir⁹. ATAD’ın bu iki durum dışında üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını ele aldığı örnek teşkil eden yeni kararları da bulunmaktadır.

Carpenter Davası

ATAD’a önkara davası olarak gelen Carpenter davasında İngiliz vatandaşı Peter Carpenter’in eşi olan Filipinli Bayan Mary Carpenter’in İngiltere tarafından sınır dışı edilmesine ilişkin tasarruf ele alınmıştır. Bay Carpenter İngiltere’de İngiliz dergilerine reklâm ilanları veren ve bu çerçevede dergi yayıncılarına hizmet sunan bir büroya sahiptir. Bay Carpenter’in ilan veren müşterilerinin büyük bir kısmı diğer AB üyesi devletlerde bulunmaktadır. Bu nedenle Bay Carpenter’in oldukça sık seyahat etmesi gerekmektedir. Bayan Carpenter, bay Carpenter’in ilk evliliğinden olan iki çocuğuna bakmaktadır. ATAD 11.07.2002 tarihli kararıyla¹⁰ sınır dışı etme tasarrufunun evli çiftlerin aile yaşamları bakımından olumsuz sonuçlar doğurması ile bağlantılı olarak bay Carpenter’in Topluluk hukukunca temin edilen hizmet edimi serbestisini etkileyeceğini kabul etmiştir. Sınır dışı etme tasarrufu ile bay Carpenter’in Topluluk hukukuna dayanan aile yaşamına saygı hakkı ihlal edilmiştir. Karar, doğrudan aile yaşamının korunmasına yönelik olarak anlaşılacak durumundadır. Kararda bay Carpenter’in hizmet edimi serbestisi üzerinde sadece şeklen durulmuştur¹¹. Kararın, şimdiye dek olduğundan farklı olarak üye devletlerin daha kapsamlı şekilde Topluluk temel haklarına bağlılığını öne çıkarttığı söylenebilir. Bununla beraber karar şimdiye dek geçerli içtihat ışığında üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını bir temel özgürlüğe müdahale bağlamında kabul etmiştir. ATAD kararında sınır dışı etme tasarrufunun evli çiftlerin aile yaşamına olumsuz etkisi üzerinde yoğunlaşırken, bu tasarrufun bay Carpenter’in hizmet edimi serbestisini ne ölçüde ihlal ettiğini detaylı gerekçelendirmemiştir. Sadece kanun sözcüsü Stix-Hackl’ın nihai talebinden, bay

⁶Jürgensen/Schlünder, EG-Grundrechtsschutz gegenüber Maßnahmen der Mitgliedstaaten, AöR 121 (1996), s.200.

⁷EuGH, Rs.5/88 (Wachauf), Slg. (Bostock) Slg.1994, I-955; EuGH, Rs.C-94/00 (Roquette), Slg.2002, I-9011 1989,2609; EuGH, Rs.C.2/92.

⁸EuGH, Rs.C-260/89 (ERT), Slg. 1991, I-2925; EuGH, Rs.C.23/93 (TUJO), Slg.1994, I-4795; EuGH, Rs.C-299/95 (Kremzow), Slg.1997, I-2629). **Schilling**, Bestand und allgemeine Lehren der Bürgerschützenden allgemeinen Rechtsgrundsätze der Gemeinschaftsrechts, **EuGRZ** 2000, s.3(9).

⁹Kinggreen, Die gemeinschaftsgrundrechte, **JuS** 2000, s.857.

¹⁰EuGH, Rs.C-60/600 (Carpenter), Slg.2002, I-6279.

¹¹Ruffert, Die künftige Rolle des EuGH im europäischen Grundrechtsschutzsystem, **EuGRZ** 2004, s.466.

Carpenter'in gelecekteki mesleki faaliyetlerinin bayan Carpenter'in çocuklara bakamamasından büyük ölçüde etkileneceği üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır. Böyle bir gerekçeyle sınır dışı etme eyleminin hizmet edimi serbestisine müdahale teşkil ettiğini ortaya koymak oldukça cesur bir girişimdir¹². ATAD Carpenter davasıyla Topluluk temel haklarına yeni bir yön vermek istemiştir. Bayan Carpenter İngiliz mahkemeleri önünde İngiliz Human Rights Act'in söz konusu dönemde henüz yürürlüğe girmemiş olması nedeniyle AİHK'nun 8.maddesine istinat edememiştir¹³.

Steffensen Davası

Topluluk hukuku muvacehesinde gıdaların denetimi çerçevesinde bir ulusal merci tarafından alınan numunelere karşı bir bilirkişi raporunun derhal hazırlanması mümkün olmadığı takdirde numuneler ulusal mahkemede kanıt olarak kullanılamaz.

Bay Joachim Steffensen'a karşı bir alman sosis üretim işletmesinde denetimden sorumlu personel olarak para cezası kesilmiştir. Perakende satış yapan dükkânlardan alınan numuneler, "Landbockwürste" olarak şişelerde sunulan ürünlerin etikette belirtilenden farklı olarak orta kalitede değil, daha aşağı kalitede olduğunu ortaya koymuştur. Alman mercileri alınan numuneleri ilgili perakende satış yerlerinde bırakmıştır. Bırakılan bu numuneler ne bay Steffensen'a, ne de işletmeye ulaştırılmıştır. Karşı bir bilirkişi raporu hazırlanmaya olanak sağlayacak şekilde perakende satış yapan yerlerin bay Steffensen'a ve işletmeye bilgi verip vermedikleri, yapılan analiz sonuçlarını aktarıp aktarmadıkları ise açıklığa kavuşturulmamıştır. Bay Steffensen'ın para cezasına karşı itiraz yaptığı Schleswig mahkemesi 14.06.1989 tarihli gıda denetimiyle ilgili 89/397 sayılı direktifin 7.madde, 1.fıkrasının yorumu talebiyle ATAD'a önkarar başvurusu yapmıştır¹⁴. Direktif hükmü analiz amaçlı olarak numune alınması durumunda ilgililerin karşı rapor alabilmelerini teminen üye devletlerin gerekli önlemleri almasını öngörmektedir. Schleswig mahkemesi direktif hükmünün yorumuyla direktif hükmünün doğrudan uygulanmasının kabul edilip edilmeyeceğinin, üreticiye karşı rapor hazırlama olanağının verilmediği durumlarda, ürün analizi raporunun geçerliliğini koruyup korumayacağını ortaya konulmasını talep etmiştir. ATAD 10 Nisan 2003 tarihli kararıyla¹⁵ direktif hükmünü doğrudan uygulanabilir ilan etmiştir. Direktif ile tesis edilen karşı rapor hazırlama hakkının ulusal merciler tarafından ihlali durumunda yargılama çerçevesinde ispat hukuku bakımından hazırlanan raporu esas almama mükellefiyetinin doğup doğmadığı sorusu üç aşamalı şekilde cevaplandırılmıştır. Ulusal mahkeme önce eşdeğerlilik prensibine riayet edilip edilmediğini denetleyecektir. Buna göre yargı prosedüründe kullanılan ulusal ispat hukuku kurallarının Topluluk hukukuna nazaran daha az elverişli olmaması gerekmektedir. Bundan sonra etkinlik prensibi ele alınacaktır. Buna göre karşı bir rapor

¹² Calliess, Diskussionsbeitrag, *ZaöRV* 64 (2004), s.665.

¹³ Editorial Comments, Freedoms unlimited? Reflection on Mary Carpenter vs. Secretary of State, *CML Rev.*40(2002), s.537(541).

¹⁴ ABl.EG 1989 L 186, s.23.

¹⁵ EuGH, Rs.C-276/01 (Steffensen), Slg.2003, I-3735.

hazırlanmasını ulusal hukukun pratikte imkânsız kılmaması ve aşırı şekilde zorlaştırmaması gerekmektedir. Bunun ortaya konması, ulusal hukukun ispat kurallarının gerçekten karşı rapor hazırlanmasına izin vermesine bağlıdır. Nihayet temel haklarla, spesifik olarak AİHK'nun 6.madde 1.fıkrası muvacehesinde adil yargılanma hakkıyla bağdaşmayan bir raporun kanıt olarak dikkate alınmasının adil yargılanma hakkının ihlaline yol açıp açmadığının ulusal mahkeme tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir.

ATAD bu kararda üçüncü aşamada ulusal hukukun doğrudan Topluluk temel hakları ölçüsünde denetimini kabul etmiştir. Raporun teknik bir alana ilişkisi olması, mahkemenin bu alanda bilgi sahibi olmaması durumunda meselenin mahkeme tarafından değerlendirilmesi kolay olmayacaktır. Şimdiye kadarki ATAD içtihadı üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını öngörmemektedir. Bu durum ATAD'ın ulusal hukukun Topluluk temel haklarına bağlanması konusundaki girişimlerini önlememiştir. ATAD en azından ulusal hukukun Topluluk hukukunun iki önemli prensibi ışığında ("eşdeğerlilik" ve "etkinlik") denetimini öngörmüştür.

Steffensen davasında ATAD açık bir şekilde ulusal hukukun bağımsız olarak Topluluk temel hakları muvacehesinde denetimini talep etmiştir. Bu şekilde ATAD açıkça Topluluk hukukunun uygulanma alanı formülüne dönmekte ve Topluluk hukuku tarafından düzenlenen alana giren ulusal ispat hukuku kurallarının Topluluk temel hak düzenlemelerine uyması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu karar getirdiği yorumla üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığı bakımından açıklık getirmiştir.

ATAD bununla beraber üye devletlerin kapsamlı bir şekilde Topluluk temel haklarına bağlı olmasını talep etmemiştir. ATAD'ın daha ziyade üzerinde durduğu husus Topluluk hukuku tarafından garanti edilen karşı rapor alma hakkına saygı ve bu hakkın ihlalinin alınan numune için hazırlanan raporun (ispat aracının) geçerliliği üzerinde doğuracağı etkilerdir. Bütün bu hususlar üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığı bakımından yeni bir adımdır. Topluluk hukuku tarafından temin edilen hakkın ulusal usul hukukunda yer alan ispat kuralları ile ihlal edilerek gerçekleşmemesi durumunda Topluluk temel haklarına bağlılık ortaya çıkacaktır. Topluluk temel haklarına bağlılığın ortaya çıkması sadece ihlal durumunda değil, Topluluk hukukunda temin edilen hakların ulusal usul hukuku nedeniyle riske girmesi durumunda da söz konusu olacaktır¹⁶.

Avusturya Radyosu Davası

ÖRF davasının açılmasının nedeni, bir Avusturya Federal Anayasa kanununun, Avusturya'da kamu işverenlerinin üst düzey çalışanlarının isim ve yıllık maaş ve ödeneklerini rapor olarak parlamentoya ve Sayıştay'a bildirme mükellefiyetini öngörmesiydi. Anayasa mahkemesi ve yüksek mahkeme ATAD' tan bu ulusal düzenlemenin Topluluk hukuku ile özellikle 95/46 sayı ve 20 Ekim 1995 tarihli gerçek

¹⁶Schaller, Anmerkung zum EuGH-Urteil "Steffensen", EuZW 2003, s.671.

kişilerin kişisel verilerinin korunmasına ilişkin direktife uygunluğunun ortaya konulmasını talep ettiler¹⁷. ATAD 20 Mayıs 2003 tarihli kararında¹⁸ öncelikle verilerin korunması direktifinin dava konusuna uygulanmasının mümkün olup olmadığını incelemiştir. ATAD, bunun mümkün olduğunu, zira AT anlaşmasının hukuki dayanak olarak alınan 95.maddesinin sınır aşan etkisi olmayan konuları düzenlemeye izin verdiğine; ayrıca direktifte yer alan istisna hükmün Topluluk hukukunun uygulanma alanına girmeyen faaliyetleri kapsamadığına dikkat çekmiştir. ATAD bundan sonra Topluluk temel hakları ışığında özel hayata saygı ile ilişkili olan direktifin münferit hükümlerini ele almıştır. ATAD bu paralelde AİHM'nin içtihadına istinaden Topluluk temel hakkının gereklerini ortaya koymuş ve bu nedenle isimlerin açıklanmasının gerekliliği ve uygunluğu konusunu tartışmış ve kesin olarak bir karar vermeksizin yaptığı yorumda davayı açan mahkemelerin bu çerçevede uygun bir denetim yapmasını talep etmiştir. Bu dava ile ilgili olarak ATAD'a plüralist Avrupa temel hak himayesinde daha iyi bir pozisyon alması mümkünken çok acele ve düşünmeden direktifin uygulanması konusunda karar verdiği eleştirisi yapılmıştır¹⁹. ATAD'ın direktifin uygulanabilirliğini daha iyi araştırması ve gerekçelendirmesi doğal olarak daha ikna edici olabilirdi. Bununla beraber kararın üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığı yaklaşımını geliştirdiğini söylemek yanlış olmaz.

Dava konusu Federal anayasa kanunu verilerin korunması direktifinin iç hukukta icrası için değil, kamu harcamalarının sınırlandırılması için ihdas etmiştir. Kanunların ihdasında direktiflerin dikkate alınması esası, bir kanunu Topluluk hukukunun icrası aracı kılmamaktadır. Söz konusu Avusturya kanunu bununla beraber kişilere ilişkin verilerle ilgili olması nedeniyle bu tür ulusal düzenlemelerin geniş anlamda Topluk hukukunun icra düzenlemeleri olarak anlaşılabilir. Ancak ATAD'ın ÖRF kararında bu görüşü benimsediğine ilişkin bir ipucu yoktur. ATAD bu davada, direktife istinat eden subjektif hakların dava konusu edilmesine rağmen, aynı paralelde konuların tartışıldığı bir ay önce verdiği Steffensen kararına çok az değinmiştir. ATAD eski kararlarının teyidi doğrultusunda bir pozisyon belirlemekten kaçınarak üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını bir kez daha ortaya koymuştur. ÖRF kararının hiçbir yerinde açık şekilde Topluluk hukukunun uygulanma alanında üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığı öngörülmemiştir ve bu çerçevede ATAD içtihatlarına bir atıf yapılmamıştır. Bunun yerine ATAD genel bir ifade ile ilgili direktif hükümlerinin sürekli içtihat muvacehesinde genel hukuk ilkelerine dâhil olan ve ATAD'ın temin etmekle mükellef olduğu temel haklar ışığında yorumunu öngörmüştür²⁰. ATAD bu çerçevede Avrupa Komisyonunun bir Komisyon görevlisini görevden uzaklaştırma önleminin Topluluk temel hakkı olan ifade özgürlüğü ile bağdaşıp bağdaşmadığının

¹⁷ ABl. EG 1995, L 281, s.31.

¹⁸ EuGH, Rs.C-465/00, C-138/01 ve C-139/01 (ORF), Slg.2003, I-4989.

¹⁹ **Rupfert**, Die künftige Rolle des EuGH im europäischen Grundrechtsschutzsystem, **EuGRZ** 2004, s.468.

²⁰ krş.: EuGH, Rs. C-465/00, C-138/01 ve C-139/01(ORF), Slg. 2003, I-4989, Rn.68.

tartışıldığı “Connolly” davasına²¹ ve Birliğin temel haklara bağlılığının öngörüldüğü AB anlaşmasının 6.madde 2.fikrasına atıfta bulunmuştur²².

Topluluğun temel haklara bağlılığının etkileri doğal olarak organlarının tasarrufları bakımından doğmaktadır. Verilen karar bir önkarar olarak bir AT direktifinin yorumu çerçevesinde Topluluk temel haklarını esas almıştır. Bu tutum yazısız, ancak Topluluk primer hukukuna dahil olan temel hakların sekonder hukukun yorumunda da dikkate alınmasını ortaya koyduğu nispette Topluluk hukukunda temel hakların hiyerarşisi bakımından önemlidir²³. Bunun sonucu olarak, üye devletlere yönelik ihdas edilen direktifler bakımından üye devletlerin mükellefiyetleri doğmaktadır²⁴. Verilerin korunmasına ilişkin 95/46 sayılı direktifin 1.madde 1.fikrası üye devletlere temel hakların korunmasına matuf olarak özellikle kişilere ilişkin verilerin çalışılmasında gerçek kişilerin özel alanlarının korunması mükellefiyetini getirmektedir. Topluluk temel haklarının korunması bu şekilde sekonder hukuk konusu yapılarak direktiflerin yorumu çerçevesinde temin edilebilmektedir.

Bu koşullar altında ÖRF kararı, her ne kadar primer hukuk ve sekonder hukuk ışığında temel haklar karara esas olmuşsa da, bir direktif yorumu olarak anlaşılacak durumundadır. Üye devletlerin Topluluk temel haklarına doğrudan bağlılığı, şimdiki dek geçerli ATAD içtihadından farklı olarak bu kararda açıkça ortaya konulmamıştır.

“Karner” davası

Avusturyalı bir açık arttırma işletmesi bir inşaat işletmesinin makinelerini, taşıtlarını ve inşaat malzemelerini iflas masasından edinmiştir. Bu malların satışı için söz konusu açık arttırma işletmesi dava konusu firmanın mallarını “büyük iflas açık arttırması ...” şeklinde duyurmuştur. Bu duyuru üzerine Karner firması rakip bir Avusturyalı açık arttırma işletmesi olarak Avusturya mahkemelerine başvurmuştur. Çok sayıda insanı muhatap alan umuma yapılan bu ilanlarda, iflas masasına ait olmayan malların satışı söz konusu olmasına rağmen malların iflas masasından edinildiği duyurulmuştur; kaldı ki bu mallar iflas masası menşeli olsa bile, malların iflas masası menşeli olduğunun ilan edilmesi Avusturya haksız rekabet kanununun §30 fıkra 1 muvacehesinde kanuna muhalefet teşkil etmektedir. Dava esnasında Avusturya Yüksek Mahkemesi ATAD’a söz konusu ulusal düzenlemenin AT anlaşmasının 28.maddesine uygun düşüp düşmediği sorusunu yöneltmiştir. ATAD’ın 25 Mart 2004 tarihli kararında²⁵ 28.maddede yer alan temel özgürlüğün sadece malların serbest dolaşımına ilişkin olduğu –buna ilave olarak veya onun yerine - hizmet edimi serbestisine ilişkin

²¹ krş. EuGH, Rs.C-465/00, C-138/01 ve C-139/01 (ORF), Slg.2003, I-4989, Rn.68; EuGH, Rs.C-274/998 (Connolly), Slg.1991-I-1611.

²² EuGH, Rs.C-465/00, C-138/01 ve C-139/01 (ORF), Slg.2003, I-4989, Rn.69.

²³ **Pernice/Mayer**, bknz.: Grabitz/Hilf (Hrsg.), Das Recht der Europäischen Union, Stand September 2004, Art.220 EGV Rn.49.

²⁴ bknz.: Ranacher, Die Bindung der Mitgliedstaaten an die Gemeinschaftsgrundrechte, ZÖR 58(2003), s.21vd.

²⁵ EuGH, Rs.C-71/02 (Karner).

olmadığı dile getirilmiş ve Avusturya kanununun §30, fıkra 1’de yer alan hükmün iç pazarda malların serbest dolaşımını engelleyen sonuçlar doğurmayacağı ortaya konulmuştur.

Avusturya kanununda yer alan düzenleme sadece bir satış modeli sunmaktadır. Bu model AT anlaşmasının 28.maddesinde öngörülen yasağın kapsamında değildir. Topluluk temel haklarına uyum bakımından dikkate alınması gereken husus, düşünce özgürlüğünün kimi sınırlara tabi kılınması doğal olmakla beraber, üye devletlerin takdir haklarını, reklâm sınırlamalarını, meşru amaçlar olarak kabul edilen örneğin tüketicinin korunmasının gerektirdiği ölçü ötesinde kullanmamasıdır.

ATAD söz konusu kararında, fazla gerekçelendirmeden şimdiye dek geçerli içtihadını koruyarak, arz eden mahkemeye Topluluk hukukunun uygulama alanına giren ulusal düzenlemenin Topluluk temel haklarına uygunluğunu değerlendirmek üzere yorum kriterleri vermiştir. Bu koşulun söz konusu davada gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda karar suskundur. ATAD bu dava bakımından malların serbest dolaşımı özgürlüğünün uygulanabilirliğini reddetmektedir. Topluluk hukukunun uygulanma alanının ulusal düzenlemeye ne derece açık olması gerektiği konusunda da ATAD beyanda bulunmamaktadır. Bu nedenle de kararda ele alınan temel hak denetimi havada kalmaktadır.

Kanun sözcüsü Alber nihai talebinde önce reklâm yasağının AT anlaşmasının 28.maddesinin uygulanma alanına girmediğini ifade etmesine karşın, daha sonra Avusturya kanununun §30’un malların serbest dolaşımına ilişkin sonuçlara yol açacağından hareketle reklâm yasağının gerekçelendirilmesinde Topluluk temel hakkı olarak düşünce özgürlüğünün esas alınması gerektiğini kabul etmiştir.

Karner kararı 5.daire tarafından üç yargıçlı olarak verilmiştir. Bu üç yargıç bir sene önce yine 5.dairenin üyeleri olarak AB üyelerinin temel haklara bağlılığını genişleten “Steffensen” davasında oy vermişlerdir. Bu nedenle söz konusu yargıçların bu davada Topluluk temel haklarının üye devletleri bağlaması konusunda bir atlama yapması mümkün değildir. Karner davasında, mahkeme önce malların serbest dolaşımı özgürlüğünün davada uygulanamacağını ilan etmiştir. Ancak daha sonra temel hak denetimini, ulusal düzenlemenin Topluluk hukukunun uygulanma alanına girmesi koşuluna bağlamıştır. Bu koşul yerine geldiği takdirde temel hak denetimi söz konusu olacaktır. Ancak yukarıda işaret edildiği gibi tartışmalı kanun hükmünün ne ölçüde Topluluk hukukunun uygulama alanına girdiği açık değildir. Söz konusu tartışmalı kanun hükmünün Topluluk hukukunun uygulama alanına girdiği zor da olsa önkarar başvurusu aşamasında kabul edilmiş olmakla beraber, ulusal düzenlemenin potansiyel olarak iç pazar ticaretini engellemesi olasılığı davada malların serbest dolaşım özgürlüğünün uygulanamayacağı gerekçesiyle reddedilmiştir. Bu koşullar altında ulusal düzenlemenin malların serbest dolaşımı özgürlüğüne ilişkin Topluluk temel haklar ölçüsünü tutturma gerekliliği bulunmamaktadır. Avusturya kanununun §30 fıkra 1’de yer alan düzenleme Topluluk hukukuna ters düşmemektedir. Temel hak denetimi kanun sözcüsü Alber’in ortaya koyduğu gibi farklı şekilde de sonuçlanabilirdi; ulusal hukukun

Topluluk temel haklarına kapsamlı şekilde bağlılığının kabul edilmesi şimdiye kadar geçerli olan içtihadın terk edildiği anlamını taşımamaktadır. ATAD'ın kararında Topluluk temel haklarına bağlılık konusunda yaklaşımını açık bir şekilde ortaya koyması mevcut belirsizliği ortadan kaldıracıydı. Oysa Karner davasında bu açıklık sağlanamamıştır.

Beklentiler

Bir süreden beri ATAD temel haklara ilişkin kararlarını geliştirmektedir²⁶. Bu durum AB üyesi devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını yukarıda işaret edilen örnek kararların ortaya koyduğu gibi güçlendirmektedir. ATAD "Carpenter" davasında şeklen "sınırlandırıcı" bir yaklaşımdan hareket etmiştir. ÖRF davasında ise şimdiye dek geçerli olan sınırlandırıcı yahut "icrai" yaklaşım esas alınmamıştır. ATAD direktiflerin Topluluk temel haklarına uygun yorumunu ulusal hukuktan beklenti olarak ifade etmiştir.

Steffensen davasında ATAD temel hakların tehlikeye girmesini Topluluk temel haklarına bağlılık bakımından bir kriter olarak kabul etmiştir. ATAD daha ileri giderek "Karner" davasında üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını bir çerçeve çizmeden gerekçesiz kabul etmiştir. Bütün bunlar ATAD'ın üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını temin için içtihadını seferber ettiğini ortaya koymaktadır. Sebepleri ve kapsamı tam olarak açık olmayan bu gelişmeler münferit durumlarda verilen kararlarla somutlaşmaktadır.

Hukuki Ölçüler

Geçerli primer hukuk (AB anlaşmasının Amsterdam metninin 46.maddesinin iyileştirilmesine rağmen) ATAD'ın üye devletlerin temel haklarla bağlılığını öngören kararını karşılamamaktadır. ATAD, temel haklara ilişkin bütün içtihadını öncelikle primer hukuk hiyerarşisine sahip yazısız genel hukuk prensiplerine istinat ettirmiştir. Yazılı primer hukuktaki gecikmeli olarak ortaya çıkan gelişme kısmen ATAD kararlarının yerini almıştır. İlk olarak Maastricht anlaşmasının F maddesi 2.fikrasında yer alan düzenleme ile 1 Kasım 1993 itibariyle²⁷ maddi hukukta temel hak bağlantısı açık olarak kabul edilmiştir. Ancak bu hükümlerde temel haklara bağlılık üye devletler için değil sadece Birlik için kabul edilmiştir²⁸. AB anlaşmasının L maddesi 2.fikrası (AB anlaşmasının Amsterdam metninin 46.maddesi) F maddesi 2.fikrasına riayetin denetimini ATAD'ın yargı yetkisi dışında tutarken, 1 Mayıs 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam anlaşmasının 46.maddesine ilave edilen bir hükümlerle Topluluk organlarının tasarruflarının temel hak denetimini ATAD'ın yetki kapsamına alınmıştır. Bugüne

²⁶Ruffert, Schlüsselfragen der Europäischen Verfassung der Zukunft. Grundrechte-Institutionen-Kompetenzen-Ratifizierung, *EuR* 2004,s.165.

²⁷Amsterdam anlaşması md.6, fıkra 2.

²⁸ Hilf/Schorkopf, bkzn.: Grabitz/Hilf (Hrsg.), Das Recht der Europäischen Union, Stand September 2004, Art.6, EuV Rn.58.

kadar ancak üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığı ne AB anlaşmasının 6.maddesinde ne de AB anlaşmasının 49.maddesinde dile getirilmiştir.

Primer hukukta üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının öngörülmemesi, üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının yargıç hukukuyla kabul edilmesi ve geliştirilmesi bakımından bir engel teşkil etmemektedir²⁹. Toplulukların temel haklara bağlılığında ise durum farklıdır. 1993-1999 arasında ATAD'ın yetkisini ortaya koyan maddi hukuk normunun eksikliği temel haklara bağlayıcılık tanınmasında ve geliştirilmesinde engel olarak görülmüştür³⁰. Bu zaman diliminde üye devletlerin temel haklara bağlılığını ve bu bağlılığın Topluluk yargısı tarafından denetimini temin için AB anlaşmasının Birlik amaçları arasında yer verdiği, Topluluk müktesebatının korunmasına ve geliştirilmesine ilişkin hükümlerine atıf yapılmıştır (*AB anl., md.2*). Temel haklara bağlılığı ve yargı denetimini öngören AB anlaşmasının 6. ve 46.maddeleri, ATAD tarafından geliştirilen temel hakların primer hukukta teyidi ve desteklenmesi anlamını taşımaktadır. Maastricht anlaşmasının yürürlüğe girmesinden önce de üye devletlerin temel haklara bağlılığını kabul eden ATAD günümüzde denetim yetkisini normatif hükümler muvacehesinde sürdürmektedir. ATAD'ın yetkisi sadece Topluluk hukukunun uygulanma alanında temel haklara bağlılığın ve temel haklara getirilen sınırlamaların denetimiyle sınırlı değildir. AB anlaşması sadece Topluluk müktesebatının korunmasını değil, onun gelişmesini de hedef almaktadır. ATAD, Maastricht anlaşmasının yürürlüğe girmesinden önce Topluluk hukukunun uygulanma alanında üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını genişletici bir yorumla kabul etmiştir³¹. Avrupa Temel Haklar Şartı, AB anayasasının şu an için askıda olması nedeniyle henüz bağlayıcı bir metin değildir. Üye devletlerin temel haklara bağlılığının yargı üzerinden geliştirilmesi AT ve üye devletler arasındaki yetki taksimine ters düşmemektedir. AT anlaşmasının 220.madde I.fıkrası Topluluk yargısına Topluluk hukukunun yorum ve uygulanmasında hukuka saygıyı temin görevi vermiştir. Bu göreve Topluluk hukukunun teminatı altında olan konulara ilişkin üye devlet tasarruflarının denetimi de girmektedir.

ATAD Topluluk temel hak standardının geçerliliğini üye devlet tasarruflarının Topluluk hukukuna ilişkin olması koşuluna bağlamaktadır. ATAD bu koşulun gerçekleştiğini Topluluk hukukunun uygulanma alanına giren üye devlet tasarrufları için kabul etmektedir³². Üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının geliştirilmesinde üye devlet tasarruflarının Topluluk hukuku ile ilişkisini ortaya koyacak ikna edici gerekçelere ihtiyaç bulunmaktadır.

²⁹Griler, Der Anwendungsbereich der Grundrechtscharta und das Verhältnis zu sonstigen Gemeinschaftsrechten, Rechten aus der EMRK und zu verfassungsgesetzlich gewährleisteten Rechten, bkz.: Duschaneck/Griler (Hrsg.), Grundrechte für Europa. Die Europäische Union nach Niza, 2002, s.131.

³⁰Thun-Hohenstein, Der Vertrag von Amsterdam, 1997, s.22.

³¹EuGH, Rs.C-260/89 (ERT), Slg.1991, I-2925, Rn.42.

³²EuGH, Rs. C-299/95 (Kremzow), Slg.1997, I-2629, Rn.16.

Topluluk hukukundan doğan hakların tehlikede olduğu durumlarda bu ilişkinin varlığı kabul edilmektedir. ATAD “Steffensen” davasında hakların teminin tehlikeye girdiği gerekçesiyle Topluluk temel haklarına bağlılık konusunda yeni bir adım atmıştır. Buna karşılık ATAD “Karner” davasında üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını gerekçelendirmemiştir. Bu nedenle söz konusu karar Topluluk temel haklarına bağlılığın genişletilmesinde yeni bir adım olarak değerlendirilmemektedir³³. Bugünkü hukuki duruma göre ATAD üye devlet tasarruflarının yeterli şekilde Topluluk hukukuyla ilişki içinde olması koşuluyla üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını kabul etmektedir. Doğal olarak entegrasyon yoğunlaştığı ölçüde Topluluk hukukuna ilişkin alanlar daha çok kapsam kazanacaktır. Üye devletlerin, ulusal temel haklara bağlılığı yanı sıra, Topluluk temel haklarına bağlılığının güçlendirilmesinin yararları açıktır. Topluluk temel hakları prensip olarak benzer bir ulusal temel hak teminatı mevcudiyetinden bağımsız olarak Topluluk çapında ulusal hukuka nazaran öncelikli olarak geçerli mütecanis bir teminat sunmaktadır³⁴.

Topluluk temel haklarına bağlılık üye devletler bakımından AİHK’na bağlılığının da ötesinde hukuki bir öneme sahiptir. Çok istisnai olmayan bir şekilde Topluluk temel hakları ve AİHK’da yer alan temel haklar aynı konulara ilişkindir. Topluluk temel hak teminatının bu çerçevedeki önemi Topluluk temel haklarına bağlılığın, üye devletlerin AİHK’da yer alan teminatlara çekince yapmasından ve kimi ek protokolleri imzalanmasından bağımsız olarak ortaya çıkmasından ileri gelmektedir³⁵. Bunun ötesinde Topluluk temel hakları, ulusal hukukun AİHK’na iç hukukta verdiği hiyerarşiden bağımsız olarak ulusal hukuka nazaran öncelikli olarak geçerli olmaktadır³⁶. Bu durumun usul hukuku bakımından da yararının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Temel hakların temininde Topluluk hukukunun etkin teminatı AİHK’nun teminat mekanizmalarına destek olmaktadır. Bu çerçevede sadece ihlâl davası veya devletlerin sorumluluğu gündeme gelmeyip, iç hukuk hukuk yollarının tüketilmesinden sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde bireysel şikâyet başvurusu yapılmadan (AİHK, md.35, fıkra 1) üye devlet mahkemelerinin önkarar davasıyla temel haklar sorununu ATAD önüne getirmesi mümkün olmaktadır (AT anl. md.234). ATAD içtihatının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatı yönünde ortaya çıkmasının önemi açıktır. ATAD şu an için kendi gönüllü disiplini muvacehesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatını kendine esas almaktadır; gelecekte Birliğin AİHK’na katılması söz konusu olduğu takdirde Birliğin Konvansiyon muvacehesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatını takibi bir yükümlülük teşkil edecektir³⁷. Topluluk temel haklarına bağlılık diğer taraftan üye devletlerin tasarruf alanlarının ATAD tarafından daraltılması sonucunu doğurmaktadır. Üye devletlere

³³EuGH, Rs.C-71/02 (Karner), 25 Mart 2004 tarihli karar.

³⁴Wölker, Grundrechtsschutz durch den Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften und nationale Gerichte nach Amsterdam, **EuR Beiheft** 1/1999, s.99.

³⁵Jürgensen/Schlünder, EG-Grundrechtsschutz gegenüber Maßnahmen der Mitgliedstaaten, **AÖR** 121 (1996), s.200.

³⁶Pechstein, bkz.: Streinz (Hrsg.) EUV/EGV, 2003, md.6 EUV Rn.3.

³⁷krş.: AB anayasasının md.II-112, fıkra 3 ve md. I-9, fıkra 2.

karşı gerçekleştirilen temel hak denetimi üye devletlerin tasarruf özgürlüğünü sınırlamaktadır. Bu tür sınırlamalar prensip olarak üye devlet tasarruflarının Topluluk hukukuyla yeterli bağlantısı olduğu nispette gerekli ve meşru olarak kabul edilmektedir.

Topluluk temel haklarının her koşulda asgari teminat olarak görülmesi gerekmektedir. Topluluk temel hak teminatı daha kapsamlı ulusal hukuk düzenlemelerini imkânsız kılmamaktadır³⁸. Bunun dışında ATAD'ın üye devletlerin temel hak değerlerine saygı göstermesi içtihatlarıyla teyit olmaktadır³⁹.

Avrupa anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra ortaya çıkabilecek hukuki durum

İlk bakışta Avrupa anayasasının yürürlüğe girmesiyle beraber AB üyesi devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığı bakımından hukuki durumun esaslı şekilde değişeceği izlenimi doğmuştur.

Anayasanın madde II-111, f-fıkrası muvacehesinde Topluluk Temel Haklar Şartı'nın geçerliliği

Anayasanın madde II-111, fıkra 1'i muvacehesinde anayasanın II.bölümü olarak anayasaya entegre edilen Birlik Temel Haklar Şartının üye devletler bakımından Birlik hukukunun icrasında münhasıra geçerliliği kabul edilmiştir. Bu şekilde üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığında şimdiye dek geçerli olan "Topluluk hukukunun icrası" ölçüsü muhafaza edilmektedir⁴⁰. Anayasanın bu hükmünün ATAD'ın üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığı konusundaki içtihatını devam ettirdiği veya yeni bir içtihat oluşumunu kapattığı şeklinde anlaşılması mümkündür⁴¹. Anayasadaki söz konusu ifade Temel Haklar Şartını hazırlayan Konvansiyonun önerisine istinat etmektedir. Bu öneri Anayasa Konvansiyonu ve hükümetlerarası konferans tarafından içerik olarak değiştirilmeden üstlenilmiştir⁴². Temel Haklar Konvansiyonunda kimi üye devletlerin, özellikle İngiltere'nin üye devletlerin ATAD tarafından sınırsız temel hak denetimine sokulacağı konusunda endişe bulunmaktaydı⁴³. Şüphesiz üye devletler ilk kez bir pozitif hukuk düzenlemesi muvacehesinde Birlik temel haklarına bağlanırken tedbirli olma gereksinimi duymuşlardır. Temel haklar Konvansiyonunda nihai metinde yer alan düzenleme ortaya çıkmadan önce de danışmalar esnasında kısmen daha

³⁸ Arnold, Begriff und Entwicklung des Europäischen Verfassungsrechts, bknz.: Festschrift Maurer, 2001, s.855.

³⁹ EuGH, Rs.C-368/95 (Familiapress), Slg.1997, I-3689, Rn.29vd.; EuGH, Rs.C-112/00 (Schmidberger), Slg.2003, I-5659, Rn.82.

⁴⁰ Calliess, Die Europäische Grundrechts-Charta, bknz.: Ehlers (Hrsg.), Europäische Grundrechte und Grundfreiheiten, 2003, s.447(460).

⁴¹ Cremer, Der programmierte Verfassungskonflikt: Zur Bindung der Mitgliedstaaten an die Charta der Grundrechte der Europäischen Union nach dem Konventsentwurf für eine Europäische Verfassung, NVWZ 2003, s.1452.

⁴² Sadece madde numaraları değişmiştir. Bknz.: Temel Haklar Şartı md.51 fıkra 1 ve Anayasa Tasarısı md.II-51, fıkra 1.

⁴³ bknz.: de Búrca, The drafting of the European Union Charter of fundamental rights, E.L.Rev.26(2001), s.126.

kapsamlı düzenlemeler tartışma yaratmıştı. Nisan 2000'de herhangi bir gerekçelendirme yapılmaksızın ilave edilen "münhasıran" sözü o dönemde sadece bir redaksiyon çalışması olarak görülmüş⁴⁴ ve hukuki durumun değiştirilmesine yönelik bir irade olarak anlaşılmamıştır. Temel Haklar Konvansiyonunun çalışmalarından hiçbir şekilde temel haklara bağlılığın geliştirilmesi çerçevesinde istinat edilen temel hakların sınırlayıcı işlevinden sapılmasına yönelik bir tartışma açıldığı ve bu yönde bir karar alındığı sonucu çıkarılmamaktadır. Bu nedenle temel haklara bağlılık bakımından Topluluk temel haklarının sınırlayıcı işlevinden vazgeçilerek, eş zamanlı olarak Topluluk hukukunun icrası alanında temel haklara bağlılık anlayışının kabul edilmesinin herhangi bir açıklayıcı yanı bulunmamaktadır. Üye devletlerin tasarruf alanlarının daraltılması bakımından Topluluk hukukunun icrası çerçevesinde Topluluk temel haklarına bağlılık kriteri Topluluk temel haklarının sınırlayıcı işlevini kabul eden yaklaşıma nazaran daha etkin sonuç doğurur. Topluluk hukukunun icrası çerçevesinde Topluluk temel haklarına üye devletlerin bağlı olması, üye devletler bakımından kendi sınırlamalarını beraberinde getirirken, temel hakların sınırlayıcı işlevi üye devletlere ulusal anayasada uygun bir temel hak teminatı olmadığı takdirde ölçülülük prensibi muvacehesinde ilgili temel özgürlükle bağlantılı olarak gerekli temel hak teminatını sağlama yükümlülüğü getirir⁴⁵. Bunun dışında Temel Haklar Konvansiyonu Birlik yurttaşları bakımından temel hak teminatını geriye götürmek değil, temel hakların anlamını ve kapsamını ortaya koyan bir Temel Hak Şartını hazırlamakla görevliydi. Buna uygun olarak Temel Haklar Şartında temel hakların sınırlanması değil, temel hakların teminatının güçlendirilmesi ve bunun daha iyi ortaya konulması amacı güdülmüştür⁴⁶. Temel Haklar Konvansiyonunda önerilen ve Anayasa Konvansiyonunda üstlenilen formülün, üye devletlere karşı erişilen Topluluk temel hak teminatını geriye götürmeye yönelik olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Anayasanın madde II-111, fıkra 1'inin lâfzı tamamen tersine bir lâfza sahiptir. Ancak bu lâfzın soyut şekilde anlaşılması söz konusu değildir.

Yukarıda ortaya konulduğu gibi yazılı primer hukukta üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının dikkate alınmaması, üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının tanınmasını ve geliştirilmesini engellemiştir. Bu durum geçerli yazılı primer hukukta geriye gitme yasağı ile teyit edilmiştir⁴⁷. Aynı durumun gelecekte de anayasa çerçevesinde geçerli olması gerekmektedir.

Anayasanın II-111.madde, 1.fikrasında öngörülen üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığı kuralı Birlik hukukunun tümünün icrası bakımından geçerlidir. Maddi hukuk olarak temel haklara bağlılık o halde özgürlük, güvenlik, adalet ve ortak dış ve güvenlik alanını da bu alanlarda Birlik hukukunun icrası söz konusu olduğu nispette kapsamaktadır. Birlik yargısı üzerinden temel hak teminatının sağlanması şüphesiz sadece özgürlük, güvenlik ve adalet alanı için mümkündür. Bu alanda şu an

⁴⁴bknz.: Eeckhout, The EU Charter of fundamental Rights and the federal question, CML, Rev.39(2002), s.953.

⁴⁵ Schaller, Die EU Mitgliedstaaten als Verpflichtungsadressanten der Gemeinschaftsgrundrechte, 2003, s.79vd..

⁴⁶bknz.: Temel Haklar Şartı'nın dibacesi, 4.paragraf.

⁴⁷bknz.: AB anl. md.2., 5.bend.

için mevcut olan temel hak teminatı sınırlamalarının anayasanın yürürlüğe girmesiyle ortadan kalkması öngörülmüştür⁴⁸. Ortak dış ve güvenlik politikası gelecekte de Topluluk yargı denetiminden istisna edilmektedir⁴⁹. Temel Haklar Şartında yer alan kimi münferit haklar için Avrupa Anayasası üye devletlerin temel haklara bağlılığını Anayasanın madde II-111, fıkra 1'de yer alan temel prensipten farklı olarak düzenlemiştir. Anayasanın II-112.madde 2.fikrası muvacehesinde Şart'ta kimi temel hakların kullanılmasında bu hakların düzenlendiği ilgili bölümlerde yer alan koşullara ve sınırlara bağlanırken⁵⁰ kimi temel hakların kullanılması Topluluk organlarının, kurumlarının ve Birliğin diğer mercilerinin tasarrufunu gerektirmesi nedeniyle Birlik hukukunun icrası çerçevesinde temel haklara bağlılık prensibi muvacehesinde üye devletler bakımından yükümlülük öngörülmektedir (*örneğin Birlik organları önünde kullanılacak dilin seçimi veya ombudsmana başvuru*).

Anayasa tasarısının II-112.madde 7.fikrasının lâfzı

Temel Haklar Konvansiyonu başkanlığı tarafından hazırlanan ve Anayasa Konvansiyonu başkanlığı tarafından üzerinde çalışılan Temel Haklar Şartı⁵¹ alınlmamış bir şekilde anayasada hem dibacede (5.paragraf, 2.cümle) hem de Temel Haklar Şartı'na riayet mükellefiyeti öngören normatif bölümde öngörülmektedir (md.II-112, fıkra 7). Temel Haklar Şartı'na riayet mükellefiyeti ancak bu çerçevede sadece Birlik ve üye devlet mahkemeleri bakımından kabul edilmiştir. Zira mahkemeler uyumsuzluk durumunda karar veren mercilerdir ve genel olarak mükellefiyetleri dikkate almak zorundadır. Diğer taraftan bu mükellefiyet sadece bir dikkate alma mükellefiyettir. Şart'ta öngörülen vurgulamalar Şart'ın yorumunda daima önemli yorum aracı olarak kullanılacaktır. Bu vurgulamalarda yer alan görüşlere mutlak olarak bağlılık söz konusu değildir. Anayasa Konvansiyon başkanlığının üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığına ilişkin (*anayasa tasarısında md.II-111, fıkra 1*) yaptığı açıklamalar Birlik Temel Haklar Şartı'nın işlevini ortaya koymak bakımından oldukça önemlidir.

Birlik çerçevesinde tanımlanan temel haklara üye devletlerin riayet etmesi, üye devletlerin Birlik hukukunun uygulanma alanında tasarrufta bulunmaları durumunda söz konusudur⁵² Üye devletler Topluluk düzenlemelerinin icrasında Topluluk hukuk düzenindeki temel hak teminatının gereksinimlerini dikkate almak zorundadır⁵³. Şart'ta yer alan bu düzenleme doğal olarak Topluluk hukukunu uyguladığı nispette hem merkezi organlar hem de bölgesel ve yerel otoriteler ve kamu mercileri için geçerlidir.

⁴⁸ sınırlamalar için bkz.: AB anl. md.35; AT anl. md.68; kalacak sınırlamaları için bkz.: Anayasa tasarısı md.III-377.

⁴⁹ bkz.: Anayasa tasarısı md.III-376, fıkra 1.2.

⁵⁰ Örneğin üye devletler bugünkü hukuki duruma uygun olarak, anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra da, işçilerin serbest dolaşımı; kadın ve erkeklerin ücret eşitliği ile ilgili hükümlerde yer alan sınırlamaları dikkate almak zorundadır (AT anl. md.39 ve 141, fıkra 1; Anayasa tasarısı md. II-75, fıkra 2 ve md.III-133 ve md.II-83 ve md.III-214, fıkra 1).

⁵¹ metin için bkz.: **EuGRZ** 2000, s.559.

⁵² EuGH, Rs.5/88 (Wachauf), Slg.1989, s.2609; EuGH, Rs.260/89 (ERT), Slg.1991, s.I-2925; EuGH, Rs.C-309/96 (Annibaldi), Slg.1992, s.I-7493.

⁵³ 13.04.4 2000, Rs.C-292/97 (Karlsson), Slg.2000, s.I-2737 Rn.37.

Bu açıklamalar, Topluluk hukukunun icrasının tartışıldığı “Wachauf-1, “Karlson” ve “Annibaldi” davalarına atıf yapmakla beraber aynı zamanda üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını temel hakların sınırlayıcı işlevi ışığında açıklayan ERT davasına da atıf yapılmaktadır. Aynı yönde bir atıf metnin revizyonu esnasında Annibaldi davasına da yapılmıştır. Temel Haklar Konvansiyon Başkanlığı açıklamalarında üye devletlerin Topluluk hukuku çerçevesindeki tasarruflarının Topluluk temel haklarına bağlılığından söz etmiştir. Buna karşılık Anayasa Konvansiyon başkanlığı tarafından yapılan açıklamalarda Birlik hukukunun “uygulanma alanında” üye devlet tasarruflarının temel haklara bağlılığından söz edilmiştir. Bu şekilde ATAD’ın “ERT” davasında kullandığı formüle geri dönmüştür⁵⁴. Yapılan açıklamalar ışığında Temel Haklar Şartı’nın temel haklara bağlılık bakımından temel hakların sınırlayıcı işlevi anlayışını bertaraf etmediği sonucu çıkmaktadır⁵⁵. Burada ancak açıklanması gereken husus anayasanın md.II-111 fıkra 1 lâfzı muvacehesinde üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığının temel hakların sınırlayıcı işlevi anlayışını nasıl bağdaştırılabileceğidir.

Bir olanak anayasanın madde II-111, fıkra 1’de yer alan “icra” kavramının geniş yorumlanması ve bu şekilde üye devletlerin Birlik hukukunu icrasından Birlik hukukunun uygulanma alanında yer alan üye devletlerin her türlü tasarrufunun anlaşılmasıdır. Bu şekilde hem şimdiye dek olduğu gibi dar anlamda icra tasarrufları, hem de geniş anlamda icra tasarrufları Birlik temel hak sınırlamaları muvacehesinde genişletilmiş icra kavramı altında toplanabilir⁵⁶.

Problemli olan husus anayasa tasarısının II-111.md., 1 fıkrasının icra kavramının bu şekilde geniş yorumuna izin verip vermemesidir. Tereddüt daha çok açıklamaların gerçekten bu anlamda bir ipucu verip vermediğinden doğmaktadır. Açıklamalarda önce ATAD’ın üye devletlerin temel haklara bağlılığını temel hakların sınırlayıcı işlevi ile açıklayan içtihadına atıf yapılmaktadır. Daha sonra özel olarak üye devletlerin Topluluk hukukunu icra etmesi durumunda temel haklara bağlılığını teyit eden başka bir ATAD kararından alıntı yapılmaktadır. Nihayet hangi ulusal mercilere karşı Şart’ta yer alan kuralın iddia edilebileceği somutlaştırılmaktadır. Metinden hareket edildiği nispette kural olarak üye devletlerin temel haklara bağlılığı dar anlamda Topluluk hukukunun icrası çerçevesinde söz konusudur. Temel Haklar Şartı’nın lâfzında sadece bu kural yer alsa da, bugünkü hukuki duruma göre üye devletlerin temel haklara bağlılığının anayasa yürürlüğe girdiği takdirde bunun ötesinde temel hakların sınırlayıcı işlevi ışığında tanınmasına devam edilecektir. Anayasanın II-111.maddesi 1.fıkrasında yer alan düzenleme, bu hükümde yer alan “münhasıran” kavramı dikkate alınmaksızın, üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığı bakımından sadece kısmî ve tüketici olmayan bir niteliğe sahiptir⁵⁷. Üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığının

⁵⁴ EuGH, Rs.C-260/89 (ERT), Slg.1991, I-2925, Rn.42.

⁵⁵ Grabenwarter, Auf dem Weg in die Grundrechtsgemeinschaft?, **EuGRZ** 2004, s.563.

⁵⁶ Müler-Graff, bkz.: von der Groeben/Schwarze (Hrsg.), Vertrag über die Europäische Union und Vertrag zur Gründung der Europäischen Gemeinschaft, Bd.1, 5.bası, 2003, md.30 EG Rn.3.

⁵⁷ bkz.: **Eeckhout**, The EU Charter of fundamental rights and the federal question, **CML Rev.**39 (2002), s.669 vd.

şimdiye dek olduğu gibi gelecekte de yargıç hukuku ile tanınması ve geliştirilmesi temel hakların sınırlayıcı işlevi esas alınarak sağlanabilir.

Anayasa tasarısının II-113. maddesinin teminatı

Anayasanın II-313. maddesinde yer alan teminat ölçüsüyle ilgili düzenleme genel olarak Temel Haklar Şartı'nın temel hak teminatını geriye değil ileriye götürülmesini öngörmektedir. Şart'ın hiçbir hükmü temel hak teminatında şimdiye kadar erişilen standardı sınırlayacak şekilde yorumlanamaz. Erişilen temel hak standardına anayasa tasarısının II-113. maddesinde atıfta bulunulduğu nispette, Birlik hukukunda Topluluk temel haklarının yargıç hukuku ile temini kabul edilmiş olmaktadır. ATAD içtihatı ile erişilen standarttan geri dönülmesi mümkün değildir. Temel hakların söz konusu teminatı gerek Topluluk hukukunun icrası, gerekse temel hakların sınırlayıcı işlevi muvacehesinde açıklanmaktadır. Gerçi anayasa tasarısının II-113.maddesinde yer alan geriye gitme yasağının sadece Topluluk hukukunun teminat alanlarını kapsadığı, buna karşılık temel hakların muhataplarını kapsamadığı görüşü ileri sürülmüştür⁵⁸. Anayasa tasarısının II-113. maddesinin matuf olduğu amaç Birlik hukukunun uygulanma alanında temel hakların teminat seviyelerinin korunmasıdır. Bu teminat seviyesinin üye devletlerin Topluluk temel haklarıyla bağlılığının sadece Birlik hukukunun icrası çerçevesinde kabul edilmesi durumunda geriye gitmesi kaçınılmazdır. Üye devletlerin Topluluk temel haklarıyla bağlılığının bu şekilde engellenmesi anayasa tasarısının II-113. maddesi ile yasaklanan şimdiye kadar erişilen temel hak standardının sınırlandırılması sonucunu doğurur⁵⁹.

Bütün bunlar, Birlik hukuku tarafından temel hak teminatının gelecekte de temel hakların sınırlayıcı işlevi ile temin edileceğini ortaya koymaktadır. Temel Haklar Şartı'nın bu yöntemi temel hakların temininde açık bir şekilde tanımanış olması nedeniyle yargıç hukuku üzerinden bunun gerçekleşmesi mümkündür. Bütün bu görüşleri tamamlar şekilde anayasa tasarısının dibacesinin 5.fıkrasında yer alan Topluluk müktesebatının korunmasına; Avrupa tasarısının IV-438.madde, 4.fıkrasında yer alan ATAD ve İlk Derece Mahkemesinin içtihatının korunmasına, Temel Haklar Şartı'nın dibacesinin 5.fıkrasının 1.cümlesinde yer alan, Şart'ın AB yargısının içtihatından doğan temel hakları güçlendirdiğine ilişkin vurguların göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Anayasa tasarısının II-113. maddesinde garanti edilen mevcut temel hak seviyesinin sınırlandırılmaması ilkesine Avrupa anayasasının yürürlüğe girdiği tarih ve o dönemdeki mevcut temel hak teminatı ışığında rasyonel bir anlam verilebilir. ATAD, üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını temin eden yeni formüller yaratmaktadır. Bugün için temel hak teminatın tehlikeye girmesi formülü kabul gördüğü nispette, anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra da bu yöndeki yargı hukuku geçerliliğini koruyacaktır.

⁵⁸ Ruffert, Schlüsselfragen der Europäischen Verfassung der Zukunft, Grundrechte-Institutionen-Kompetenzen-Ratifizierung, *EuR* 2004, s.165.

⁵⁹ Ranacher, die Bindung der Mitgliedstaaten an die Gemeinschaftsgrundrechte, *ZöR* 58(2003), s.99,102.

Anayasa tasarısının I-9. madde 3.fıkrası muvacehesinde yargıç hukukunun geliştirilmesi yetkisi

Anayasa tasarısının I-9. maddesi Birlik temel hakları olarak Temel Haklar Şartı'nda yer alan temel haklar yanı sıra yargıç hukuku üzerinden geliştirilen temel hakları da bu kapsamda kabul etmektedir. Anayasa tasarısı I-9 madde, 3.fıkrası AB anlaşmasının 6.madde 2.fıkrasında yer alan düzenleme örneğine uygun olarak bu hakları sıralamıştır. Böyle bir düzenlemenin anayasa tasarısına alınması Anayasa Konvansiyonunda önemli tartışma konusu oluşturmuştur. Bu düzenleme ile anayasa tasarısı Temel Haklar Şartı'nın nihai bir kodifikasyon çalışması olmadığını ortaya koymuştur. Topluluk yargısı, özellikle ATAD üye devletlerin anayasa hukuku ve AİHK'nundan hareketle yeni modeller yaratabilir ve bu gelişmeleri Birlik hukukuna entegre edebilir. Şart'ta yer almayan temel hakların muhafaza edilmesi veya Birlik hukukuna dahil edilmesi mümkündür. ATAD'ın bu çerçevede yetkisizliği söz konusu değildir. Anayasa tasarısının I-9.madde 3.fıkrası Birlik yargısının boşlukları doldurma yetkisini kabul etmektedir⁶⁰. Bu tür gelişmeler üye devletlerin Birlik temel haklarına bağlılığını sağlayan yönde ortaya çıkabilir. Bu çerçevede anayasa tasarısının I-9. maddesi 3.fıkrası yargıç hukuku üzerinden üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığını temin eden yeni formüllerin yaratılmasını anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra da mümkün kılan yetkiyi içermektedir.

Sonuç

Anayasanın yürürlüğe girmesi Birlik üye devletlerinin temel haklarla bağlılığını Topluluk hukukunun icrası ile sınırlayan bir sonuç doğurmamaktadır. Anayasa tasarısının II-112. madde, 7.fıkrası ve II-113. maddesi anayasanın yürürlüğe girmesine kadar üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlayan formülün muhafaza edilmesini ve yargıç hukukuyla geliştirilmesini kabul etmektedir. Anayasa tasarısının I-9 madde, 3.fıkrası bunun ötesinde anayasanın yürürlüğe girmesinden sonra yargıç hukukuyla üye devletleri Birlik temel haklarına bağlayan yeni formüllerin geliştirilmesini kabul etmektedir.

Anayasa tasarısının yürürlüğe girmesinden sonra da üye devletlerin temel haklara bağlılığının tespiti ve bu bağlılığın kapsamının geliştirilmesi ATAD'ın görevi olacaktır. Anayasa tasarısında Topluluk hukukunun icrasına vurgu yapılması Topluluk temel haklara bağlılık bakımından muayyen bir formüle atıf anlamını taşımakla beraber, yargıç hukuku üzerinden Topluluk temel haklarına bağlılığın devamı ve Birlik hukuku üye devlet tasarrufu arasında yeterli bir ilişkinin olması halinde yeni formüllerin oluşumunu yasaklanmamaktadır.

ATAD doğal olarak görevini yerine getirirken keyfi davranmak durumunda değildir. ATAD'ın bununla beraber üye devletlerin Topluluk temel haklarına bağlılığına kapsam kazandırmasında önemli ve iyi gerekçelere sahip olması gerekmektedir.

⁶⁰ Pietsch, Die Grundrechtscharta im Verfassungskonvent, ZRP 2003, s.1.

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
AöR	Archiv des öffentlichen Rechts
Art.	Artikel
AT	Avrupa Topluluđu
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
Bd.	Band
bknz.	bakınız
CMLRev	Common Market Law Review
DH	Devletler Hukuku
DöV	Die öffentliche Verwaltung
DVBl.	Deutsches Verwaltungsblatt
EG	Europäische Gemeinschaft
EGV	Europäischer Gemeinschaftsvertrag
ELRew.	European Law Review
ESVP	Europäische Sicherheit und Verteidigungspolitik
EU	Europäische Union
EuGH	Gerichtshof der Europäischen Gemeinschaften
EuGRZ	Europäische Grundrechtszeitung
EuR	Europarecht
EuV	Europäischer Unionsvertrag
EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
GASP	Gemeinsame Aussen- und Sicherheitspolitik
Hrsg.	Herausgeber (yayınlayan)
JuS	Juristische Schulung
JZ	Juristen Zeitung
md.	madde
NVwZ	Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht
Rn	Randnummer
Rs	Rechtssache
S	sayfa
Slg	Sammlung
vd.	ve devamı
ZaöRV	Zeitschrift für Ausländisches Recht und Völkerrecht
ZöR	Zeitschrift für öffentliches Recht
ZRP	Zeitschrift für Rechtspolitik